

581

3619p

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова

Бондаренко Анжеліка Володимирівна

УДК 378.016:[78:004.032.6](043.3)

**Формування пізнавальної самостійності майбутніх учителів музики
з використанням мультимедійних технологій**

13.00.02 – теорія та методика музичного навчання

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2013

9281

НБ НПУ ім. М.П.Драгоманова

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова, Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, м. Київ.

Науковий керівник доктор педагогічних наук, професор
КОЗИР Алла Володимирівна,
Інститут мистецтв Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова,
професор кафедри теорії та методики музичної освіти, хорового співу і диригування.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
ЄРЕМЕНКО Ольга Володимирівна,
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка,
професор кафедри вокального мистецтва;

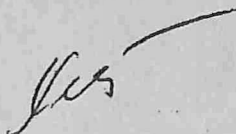
кандидат педагогічних наук, доцент
СОФРОНІЙ Зоя Василівна,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича,
доцент кафедри музики.

Захист відбудеться 13 лютого 2013 р. о 14 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.08 у Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розісланий 10 січня 2013 р.

Вчений секретар
спеціалізованої ради

О. П. Хижна

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Сучасний етап розвитку вітчизняної системи освіти характеризується глобалізацією освітніх процесів та її інформатизацією як основним механізмом входження України до світового освітнього простору, що відкриває доступ до інформаційних баз даних, дає можливість майбутнім учителям бути користувачами цих знань, забезпечуючи інформаційну доступність та активізацію пізнавального інтересу студентів до певної галузі, формування навичок самостійного їх опанування за допомогою мультимедіа-ресурсів, розширює діапазон фахових знань. В умовах модернізації освітнього процесу в Україні, спрямованого на реалізацію державних завдань щодо євроінтеграції національної вищої освіти до Болонської освітньої системи, визначається стратегія вирішення основної мети – формування фахівців, конкурентоспроможних на сучасному ринку праці, здатних до самовиявлення, саморозвитку. Історична хода розвитку педагогічної думки щодо проблеми пізнавальної самостійності особистості підтверджує, що це питання завжди перебувало в центрі уваги педагогічної освіти.

Нова освітня політика нашої держави уможливило побудову відкритої системи освіти, яка дає кожному студенту можливість обрати власну траєкторію навчання. На наявність у кожної людини потенціалу до саморозвитку вказують В. Андрущенко, І. Бех, І. Зязюн, А. Маслоу, К. Роджерс, Г. Сковорода, К. Юнг та ін. Методологія організації самостійної роботи студентів з урахуванням вимог Болонського процесу розкрита в працях таких науковців, як В. Буряк, В. Загвязинський, В. Козаков, В. Краєвський, П. Підкасистий та ін. У цьому аспекті актуалізується проблема формування пізнавальної самостійності майбутніх учителів музики з використанням мультимедійних технологій, які мають потужну швидкість обробки музично-педагогічних текстових і музично-звукових даних, розширюють спектр використання інших видів інформаційних засобів тощо.

Витоки використання цього поняття розглядалися ще авторами естетико-філософських ідей античних шкіл Еллади – Сократом, Платоном, Аристотелем та ін., які відзначали розвиток мислення людини в процесі самостійної діяльності. Дж. Локк, Ж.-Ж. Руссо, К. Гельвецій наголошували на необхідності активної самостійної діяльності особистості як важливого засобу самовдосконалення. У подальшому дослідники (А. Біне, П. Бове, О. Декролі, Е. Клапед, А. Лай та ін.), висунули самостійність основним принципом навчання учнів. Поглиблення сучасного наукового розгляду означеної дефініції продовжено в роботах А. Алексюка, В. Буряка, Б. Єсіпова, П. Підкасистого, А. Усової та ін.

Проблема фахової підготовки майбутніх учителів музики в педагогіці вищої школи є актуальною, оскільки якісна педагогічна робота вчителів залежить від рівня їхнього цілеспрямованого розвитку (Ю. Бабанський, Н. Кузьміна, Ю. Кононоржевський, Л. Мітіна, В. Сериков, М. Поташник, Т. Шамова та ін.). У цьому контексті актуалізується проблема підготовки майбутніх учителів музики, а саме їхнього диригентсько-хорового навчання у

ВНЗ, що ґрунтується на світових традиціях диригентського виконавства (Л. Арчажнікова, А. Болгарський, А. Козир, Л. Куненко, А. Лащенко, А. Мартинюк, В. Самарина, Т. Смирнова та ін.). Ключовою ланкою цього напрямку підготовки студентів є адаптація методик і методів диригентсько-хорової школи до сучасного мислення молоді, а також формування фахових знань, умінь і навичок у процесі пізнавально-самостійної діяльності засобами мультимедійних технологій. У зв'язку з цим особливою актуальністю набуває проблема формування в майбутніх учителів музики практичних умінь і навичок навчальної роботи з використанням мультимедійних технологій. Проблеми інформаційної культури приділяли увагу багато науковців, зокрема В. Биков, Б. Гершунський, С. Гончаренко, В. Зиков та ін. Значний матеріал щодо використання комп'ютерної техніки та інформаційних технологій у підготовці майбутніх фахівців висвітлений у роботах Р. Гуревича, І. Захарова, С. Каракозова, Л. Ліщинської та ін. Значну увагу проблемі використання сучасних комп'ютерних технологій у вищій школі приділяли Н. Апатова, Н. Балик, В. Болтянський, О. Довгяло, А. Єршов, М. Жалдак, Л. Занков, А. Марченко, В. Розумовський.

У сучасному науковому обігу проблема формування пізнавальної самостійності майбутніх учителів музики засобами мультимедійних технологій ще не досліджувалась. Актуальність цієї проблеми, її недостатня теоретична й методична розробленість, а також проблеми практики зумовили вибір теми дослідження *«Формування пізнавальної самостійності майбутніх учителів музики з використанням мультимедійних технологій»*.

Зв'язок роботи з науковими планами й темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри теорії та методики музичної освіти, хорового співу і диригування Інституту мистецтв Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова з проблеми «Зміст, форми, методи і засоби вдосконалення підготовки вчителів музики». Тему дисертації затверджено вченою радою Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (протокол № 6 від 25.01.2011 р.) та узгоджено Радою з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології в Україні (протокол № 7 від 25.09.2012 р.).

Мета дослідження полягає в розробці, теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці методики організації пізнавальної самостійної роботи майбутніх учителів музики з використанням мультимедійних технологій у процесі диригентсько-хорового навчання.

Об'єктом дослідження є процес фахової підготовки майбутніх учителів музики у вищих педагогічних закладах освіти.

Предмет дослідження – методика формування пізнавальної самостійності майбутніх учителів музики з використанням мультимедійних технологій у процесі диригентсько-хорового навчання.

Завдання дослідження визначено відповідно до об'єкту, предмету та мети:

1. Конкретизувати сутність та зміст поняття «пізнавальна самостійність майбутнього вчителя музики» в контексті інноваційної педагогічної стратегії,

розкрити значення мультимедійних технологій у процесі фахової підготовки майбутніх учителів музики у вищому педагогічному навчальному закладі.

2. Здійснити функціональний аналіз фахової діяльності вчителя музики та визначити основні принципи фахової підготовки студентів у ході вивчення диригентсько-хорових дисциплін.

3. Розробити компонентну структуру, критерії, показники та рівні сформованості пізнавальної самостійності майбутніх учителів музики.

4. Розробити поетапну методику формування пізнавальної самостійності майбутнього вчителя музики з використанням мультимедійних технологій.

5. Експериментально перевірити ефективність розробленої методики формування пізнавальної самостійної роботи майбутніх учителів музики засобами мультимедіа в процесі вивчення диригентсько-хорових дисциплін.

6. Розробити відеопосібник, методичні рекомендації та спецкурс для викладачів з організації пізнавальної самостійної роботи майбутніх учителів музики з використанням мультимедійних технологій у процесі вивчення диригентсько-хорових дисциплін у вищому навчальному закладі.

Теоретико-методологічною основою дослідження є концептуальні ідеї філософії та методології освіти (В. Андрущенко, І. Зязюн, В. Лупай, Н. Кузьміна та ін.), методологічні засади музичної та мистецької освіти (Е. Абдуллін, О. Падалка, О. Рудницька та ін.); психолого-педагогічні концепції підготовки вчителя музики (Л. Арчажникова, Л. Коваль, О. Олексюк, В. Орлов, Г. Падалка, Г. Побережна, О. Ростовський, О. Рудницька, Т. Танько, О. Щолокова, В. Шульгіна та ін.); наукові теорії щодо диригентсько-хорового навчання (Г. Голик, Ж. Дебела, Т. Естріна, А. Козир, Л.Куненко, О. Красотіна, А. Кречківський, П. Ніколасенко, Г.Сагайдак); наукові положення про самостійність навчальної діяльності майбутнього вчителя музики (О. Андрейко, О. Єременко, О. Олексюк, Г. Побережна, З. Софроній, О. Хижна, В. Шульгіна, О. Щолокова та ін.) та дослідження технологічного підходу (В. Беспалько, Т. Дмитренко, О. Дубасенюк, В. Євдокимов, А. Нісімчук, Е. Нор, М. Кларін, О. Пехота, Д. Чернілевський, Т. Шамова та ін.); наукові праці з використання мультимедіа в процесі фахової підготовки вчителів (Б. Беспалько, М. Костюк, Б. Ломов, Ю. Машбиць, Н. Новікова, Н. Талізінна та ін.).

Для досягнення мети, розв'язання поставлених завдань застосовано комплекс **методів**: *теоретичних* – аналіз психолого-педагогічної, музикознавчої та навчально-методичної літератури з проблеми дослідження; синтез, порівняння, узагальнення, систематизацію; *емпіричних* – педагогічне спостереження, анкетування, тестову діагностику, рейтинг, педагогічний експеримент для перевірки ефективності певних педагогічних умов; методи активізації пізнавально-самостійної діяльності з використанням мультимедійних технологій; *статистичних* – методи математичної обробки даних.

Організація дослідження. Уся дослідно-експериментальна робота проводилась у три етапи протягом 2008–2012 рр.

На першому етапі (2008–2009 рр.) здійснювався аналіз наукової літератури і визначалися теоретико-методичні основи формування пізнавальної самостійності майбутніх учителів музики в процесі диригентсько-хорової підготовки.

Конкретизовано основні поняття досліджуваної проблеми, визначено особливості пізнавальної самостійної роботи студентів із засобами мультимедіа та розроблено певну технологію її організації.

На *другому етапі* (2009–2010 рр.) визначено компонентну структуру, критерії, показники та рівні сформованості пізнавальної самостійності майбутніх учителів музики в процесі вивчення диригентсько-хорових дисциплін. Розробка програм констатувального та формувального експериментів включала перевірку ефективності розробленої технології організації пізнавальної самостійної роботи студентів у процесі вивчення диригентсько-хорових дисциплін у ВНЗ.

На *третьому етапі* (2010–2012 рр.) проведено апробацію дослідно-експериментальних матеріалів роботи, розроблено методичні рекомендації для студентів факультетів мистецтв педагогічних університетів з упровадження в педагогічний процес запропонованої технології організації пізнавальної самостійної роботи майбутніх учителів музики з використанням мультимедійних технологій. Проведено статистичну обробку експериментальних даних, що засвідчили динаміку формування пізнавальної самостійності студентів з використанням мультимедійних технологій.

Наукова новизна та теоретичне значення одержаних результатів дослідження полягають у тому, що *уперше*:

– *актуалізовано* проблему формування пізнавальної самостійності майбутніх учителів музики з використанням мультимедійних технологій в процесі вивчення диригентсько-хорових дисциплін; обґрунтовано й розроблено принципи, педагогічні умови формування пізнавальної самостійності майбутніх учителів музики мультимедійними засобами; розроблено компонентну структуру пізнавальної самостійності майбутніх учителів музики, визначено критерії, показники та рівневі характеристики сформованості означеного феномена;

– *розроблено* та експериментально перевірено поетапну методику формування пізнавальної самостійності студентів з використанням мультимедійних технологій у процесі вивчення диригентсько-хорових дисциплін;

– *уточнено* змістову конкретику пізнавальної самостійності майбутнього вчителя музики в процесі вивчення диригентсько-хорових дисциплін.

Практичне значення одержаних результатів дисертаційного дослідження визначається вдосконаленням методів підготовки майбутнього вчителя музики до роботи з дитячими хоровими колективами; педагогічними умовами розвитку пізнавальної самостійності студентів із застосуванням засобів мультимедіа у процесі вивчення диригентсько-хорових дисциплін; розробкою та впровадженням відеопосібника, методичних рекомендацій і спецкурсу «Специфіка організації самостійної роботи майбутнього вчителя музики з використанням мультимедійних технологій». Матеріали дослідження можуть бути використані викладачами та студентами вищих педагогічних закладів освіти у практиці педагогічної та методичної підготовки майбутніх учителів музики, у системі підвищення кваліфікації викладачів, а також для організації педагогічної практики студентів.

Апробація та впровадження результатів дослідження. Основні положення та результати дисертаційного дослідження обговорювалися на

III Міжнародній науково-практичній конференції «Гуманістичні орієнтири мистецької освіти» (Київ, 2009), міжнародній науково-практичній конференції «Стратегія розвитку України у глобальному середовищі» (м. Сімферополь, 2010), VI Міжнародній науково-практичній конференції «Развитие научных исследований 2010» (м. Полтава, 2010); I Міжнародній науково-практичній конференції «Хорове мистецтво України та його подвижники» (Дрогобич, 2011); всеукраїнських науково-практичних конференціях «Мистецька освіта в Україні (теорія, методи, технології) – 2009» (Кривий Ріг, 2009); «Психолого-педагогічні основи формування професійної компетентності майбутніх учителів» (Кривий Ріг, 2010), на III Всеукраїнській науково-практичній Інтернет-конференції «Методологія і методика інтерактивного навчання у середній та вищій школі» (Умань, 2010), VII Педагогічних читаннях пам'яті О. П. Рудницької (Київ, 2010), «Формула творчості: теорія і методика мистецької освіти» (Луганськ, 2011), звітних наукових конференціях аспірантів та викладачів Інституту мистецтв Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (2009–2011); на засіданнях кафедри методики музичного виховання, співу та хорового диригування Криворізького педагогічного інституту Державного вищого навчального закладу «Криворізький національний університет» та кафедри теорії та методики музичної освіти, хорового співу і диригування Інституту мистецтв Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова.

Матеріали дослідження впроваджено в навчальний процес Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (довідка № 07/10-2828 від 10.10.2012 р.); Криворізького педагогічного інституту Державного вищого навчального закладу «Криворізький національний університет» (довідка № 02/15-1/2-436/3 від 15.10.2012 р.); Луганського національного університету імені Тараса Шевченка (довідка № 1/4360 від 24.10.2012 р.); Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського (довідка № 081/14791 від 19.09.2012 р.).

Вірогідність наукових положень і результатів дослідження забезпечується послідовним та системним аналізом праць вітчизняних і закордонних авторів з педагогіки, психології, філософії, мистецтвознавства; методологічним і теоретичним обґрунтуванням вихідних положень; застосуванням комплексу методів, кількісною математичною обробкою одержаних результатів і отриманою позитивною динамікою від упровадження розробленої методики цілеспрямованого формування пізнавальної самостійності студентів з використанням мультимедійних технологій.

Публікації. Основні положення дисертаційного дослідження, його теоретичні й практичні результати викладено в методичних рекомендаціях та в 11 одноосібних публікаціях, з яких 7 – у провідних наукових фахових виданнях з педагогіки.

Структура дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел, що містить 321 найменування. Загальний обсяг тексту дисертації – 252 сторінок, з них 186 сторінок основного тексту. Робота містить 18 таблиць і 9 рисунків, що разом із додатками розміщені на 33 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, виокремлено об'єкт, предмет, мету, завдання, розкрито методологічні та теоретичні основи пізнавальної самостійності майбутнього вчителя музики, охарактеризовано методи, показано наукову новизну, теоретичне та практичне значення одержаних результатів, наведено дані щодо апробації й упровадження в практику результатів дисертаційного дослідження.

У першому розділі «Науково-теоретичні передумови використання мультимедійних технологій у фаховій діяльності майбутнього вчителя музики» зроблено ретроспективний аналіз літератури з проблеми дослідження.

У наукових дослідженнях розкрито різноманітні питання теорії та методики активізації самостійності учнів (В. Біднов, І. Зязюн, С. Сисоева та ін.), розвитку самостійності особистості (Л. Виготський, О. Леонтьев та ін.), самостійності як складника самостійної роботи (С. Архангельський, В. Бондаревський та ін.), різноманітних типів навчальних, виробничих, дослідницьких завдань (А. Алексюк, А. Аюрзанайн, В. Козаков та ін.), активізації студентів у процесі організації самостійної роботи (М. Дьяченко, О. Невмержицька та ін.), якісної підготовки майбутніх педагогів (Г. Асеєва, В. Євдокимова, О. Пехота та ін.), підготовки студентів до фахової діяльності в музично-педагогічній сфері (Л. Арчажникова, О. Єременко, А. Козир, Г. Падалка, О. Щолокова та ін.).

У розділі розкрито сутність та зміст поняття «пізнавальна самостійність майбутнього вчителя музики» в контексті інноваційної педагогічної стратегії, розкрито значення мультимедійних технологій та інших синонімічних понять в процесі фахової підготовки майбутніх учителів музики у вищому педагогічному навчальному закладі.

Сучасні вимоги до вчителя музики в загальноосвітній школі передбачають досягнення студентами фахової компетентності за умов набуття під час навчальної діяльності у ВНЗ музично-педагогічних, диригентсько-хорових, а також умінь практичного застосування можливостей мультимедійних технологій. У ході диригентсько-хорового навчання майбутніх учителів музики особливо важливим складником певної системи постає їхня пізнавально-самостійна діяльність з використанням мультимедійних технологій. Такий ракурс диригентсько-хорового навчання студентів, на нашу думку, забезпечує взаємозв'язок *системного, технологічного та діяльнісно-творчого* підходів. *Системний підхід* виявляється в цілісності та послідовності дослідження пізнавально-самостійної діяльності студентів, які проходять етап становлення особистої пізнавальної самостійності й націлені на досягнення вищих рівнів розвитку. У світлі системного підходу особливого значення в диригентсько-хоровому навчанні набуває взаємодія музичного та мультимедійного мистецтва, що забезпечує безперервний саморозвиток студента за умов його особистої активності. *Технологічний підхід* у диригентсько-хоровому навчанні дозволяє проектувати процес формування пізнавальної самостійності особистості через

певну практично реалізовану технологію. Цей підхід є центральним у розкритті значення мультимедійних технологій для процесу формування пізнавальної самостійності майбутніх учителів музики. *Діяльнісно-творчий* підхід до самостійної пізнавальної діяльності студентів у ході вивчення диригентсько-хорових дисциплін передбачає визначення творчої діяльності основою, засобом і вирішальною умовою розвитку особистості студента як майбутнього вчителя музики в загальноосвітній школі. У діяльнісному аспекті це спонукає студента до самостійного створення оригінального, нового, неповторного творчого продукту як результату його пізнавально-самостійної діяльності.

Відповідно до розглянутих положень з урахуванням вивчення досвіду визначено ознаки розвинутої пізнавальної самостійності майбутнього вчителя музики під час самостійної навчальної діяльності, а саме: усвідомлення майбутнім учителем музики себе як активного суб'єкта пізнавально-самостійної діяльності; усвідомлення студентом особливостей пізнавально-самостійного навчання, його навчальної мети, завдань; прагнення студента до саморозвитку, націлювання на пізнання своїх творчих можливостей і здібностей до фахової діяльності зі школярами; здатність до самостійного створення умов для здійснення пізнавально-самостійної діяльності; застосування можливостей засобів мультимедіа і мультимедійного середовища в процесі вирішення навчальних завдань.

Реалізація цілей формування пізнавальної самостійності майбутнього вчителя музики з використанням мультимедійних технологій ґрунтувалася на *принципах* фахової підготовки студентів у ході вивчення диригентсько-хорових дисциплін, а саме: принципі опори на теоретичні засади підготовки фахівців із музичного мистецтва; принципі поєднання синтезу результатів комп'ютерного навчання з практикою навчального середовища; принципі акмеологічної спрямованості мобільності майбутніх учителів музики з проєкцією у фахову діяльність.

У розділі виокремлено основні **функції** фахової діяльності вчителя музики: *інформаційно-оцінювальну, формувальну, корекційну, прогностичну, пошуково-дослідницьку*. *Інформаційно-оцінювальна* проявляється в застосуванні вчителем музики педагогічних дій, передбачає його інформаційну обізнаність та уможливило об'єктивне оцінювання як опору побудови навчальної діяльності школярів. *Формувальна* сприяє формуванню загальномузичних умінь і навичок школярів, що розвивають здатність до сприйняття й розуміння музичного мистецтва, а також відтворення вірців у співацькій діяльності. *Корекційна* полягає в найбільш повній реалізації змісту певної музичної дисципліни в загальноосвітній школі. Вона динамізує розвиток школярів, їхню здатність до здійснення навчальної діяльності. *Прогностична* забезпечує власну проєктувально-орієнтувальну основу педагогічної діяльності вчителя музики, а також визначає методологічну спрямованість її реалізації.

Обґрунтування теоретико-методичних основ і провідних наукових підходів до пізнавальної самостійності майбутнього вчителя музики дало змогу запропонувати визначення означеного феномену як особистісної інтенційної якості, що проявляється в здатності студента до саморозвитку під час

пізнавально-самостійного навчання та передбачає спрямованість на фахову діяльність у загальноосвітній школі. Отже, *пізнавальна самостійність майбутнього вчителя музики – це інтегративна особистісна якість, що передбачає його готовність до цілеспрямованого творчого пошуку в набутті компетентності в галузі музичного мистецтва та методики його викладання.*

У **другому розділі** «Методика формування пізнавальної самостійності майбутнього вчителя музики з використанням мультимедійних технологій» визначено зміст і компонентну структуру означеного феномену, розроблено його критерії та показники, здійснено розробку методичних засад організації пізнавально-самостійної діяльності майбутніх учителів музики з використанням мультимедійних технологій.

Розглядаючи пізнавально-самостійну діяльність майбутніх учителів музики в ході вивчення диригентсько-хорових дисциплін як оволодіння ними низкою методичних умінь, що забезпечують ефективність методики організації процесу пізнавальної самостійної роботи студентів і вбирають у себе особистісні передумови, які забезпечують його цілеспрямованість, цілісність, умотивованість, ефективність і результативність, та враховуючи специфіку організації пізнавально-самостійної роботи майбутнього вчителя музики з використанням мультимедійних технологій, до складу компонентної структури досліджуваного феномену ми відносимо *мотиваційно-аналітичний, компетентнісно-операційний, творчо-пошуковий. Мотиваційно-аналітичний* компонент передбачає наявність стійкої мотивації до самостійних пізнавальних дій, що виникає в результаті аналітичного осмислення музичного мистецтва, методики його викладання та власних навчальних можливостей. *Компетентнісно-операційний* компонент передбачає прояв активності у формуванні власної музично-методичної компетентності та її трансформації в практичну музично-педагогічну діяльність. *Творчо-пошуковий* компонент передбачає здатність студента до творчого самовдосконалення в навчальній діяльності.

До першого – *мотиваційно-аналітичного компонента* розроблено *критерій*, що визначає *міру спрямованості студентів на самовдосконалення в набутті якісних фахових знань*. Показниками визначено: а) критичне ставлення студента до власного виконання навчальних дій; б) прояв здатності до рефлексивного осмислення набутих знань, умінь і навичок у галузі музичного мистецтва; в) здатність до аналізу хорових творів та їх інтерпретації. До другого – *компетентнісно-операційного компонента* розроблено *критерій*, що свідчить про *ступінь здатності майбутніх учителів музики до педагогічно-практичної трансформації набутих знань, умінь і навичок з хорового мистецтва*. Показники: а) уміння активно використовувати можливості мультимедіа у практичній роботі; б) вияв здатності до набуття фахового досвіду; в) прояв здатності до усвідомленого впровадження набутих знань у практичній діяльності. До третього – *творчо-пошукового компонента* розроблено *критерій*, що визначає *ступінь здатності студентів до творчих дій у навчальній та практично-педагогічній діяльності*. Показниками визначено: а) вияв здатності до творчої самореалізації у виконавсько-хоровій діяльності; б) прояв здатності до

самостійного пошуку можливостей самовдосконалення у фаховій діяльності; в) вияв здатності до перекоструювання набутих знань, умінь і навичок залежно від потреб практики.

Досягнення результативності пізнавально-самостійної роботи, реалізація виокремлених завдань передбачали створення певних обставин пізнавально-самостійного навчання, які б у використанні забезпечували саморозвиток. Ці обставини постали підґрунтям для визначення педагогічних умов, а саме: активізації пізнавального інтересу студентів до фахової навчальної діяльності; здійснення особистістю саморозвитку при взаємозв'язку теорії та практики; використання можливостей засобів мультимедіа й мультимедійного середовища; упровадження практичних завдань з використанням засобів мультимедіа до пізнавально-самостійної діяльності майбутніх учителів музики; забезпечення пріоритету практичної творчої діяльності.

Це спонукало нас до розробки моделі ФПСМТ (рис. 1). Ефективність процесу формування пізнавальної самостійності майбутніх учителів музики з використанням мультимедійних технологій за запропонованою моделлю ФПСМТ передбачає розгляд усіх її взаємопов'язаних складників: мети, компонентів, критеріїв, показників і рівнів сформованості в студентів умінь організовувати пізнавальну самостійну діяльність, підходів, принципів, функцій, методів, форм, педагогічних умов, етапів формування, кінцевого результату.

У **третьому розділі** «Експериментальна перевірка ефективності методики формування пізнавальної самостійності майбутнього вчителя музики з використанням мультимедійних технологій» систематизовано й узагальнено результати педагогічного експерименту (констатувального, формувального та контрольного етапів), надано експериментальні дані про динаміку формування означеного феномену, представлено результати ефективності вказаного процесу.

Констатувальному експерименту передував етап з'ясування стану готовності майбутніх учителів музики, у ході якого здійснювалися види методичної роботи, спрямованої на визначення вихідного рівня засвоєних фахових знань, умінь і навичок; сформованості пізнавальної самостійності та інтелектуальних умінь; готовності до саморозвитку з використанням можливостей засобів мультимедіа. Цей експеримент розподілено на три взаємопов'язані етапи за визначеними основними критеріями, що зумовлене розробленою компонентною структурою досліджуваного феномену.

На *першому етапі* експерименту з метою визначення спрямованості студентів на набуття якісних фахових знань, умінь і навичок широко використовувались методи: фахових бесід, дискусій, анкетування та тестування, наочності, перегляду відеоматеріалів, пошуку даних. *Другий етап* діагностичного експерименту передбачав проведення діагностування показників компетентнісно-операційного компонента. Його метою було виявлення здатності студентів до набуття фахового досвіду з використанням засобів мультимедіа для подальшого практичного застосування в навчальній діяльності. *Третій етап* констатувального діагностування став логічним продовженням попереднього етапу експериментальної роботи, спрямованим на дослідження за творчо-пошуковим

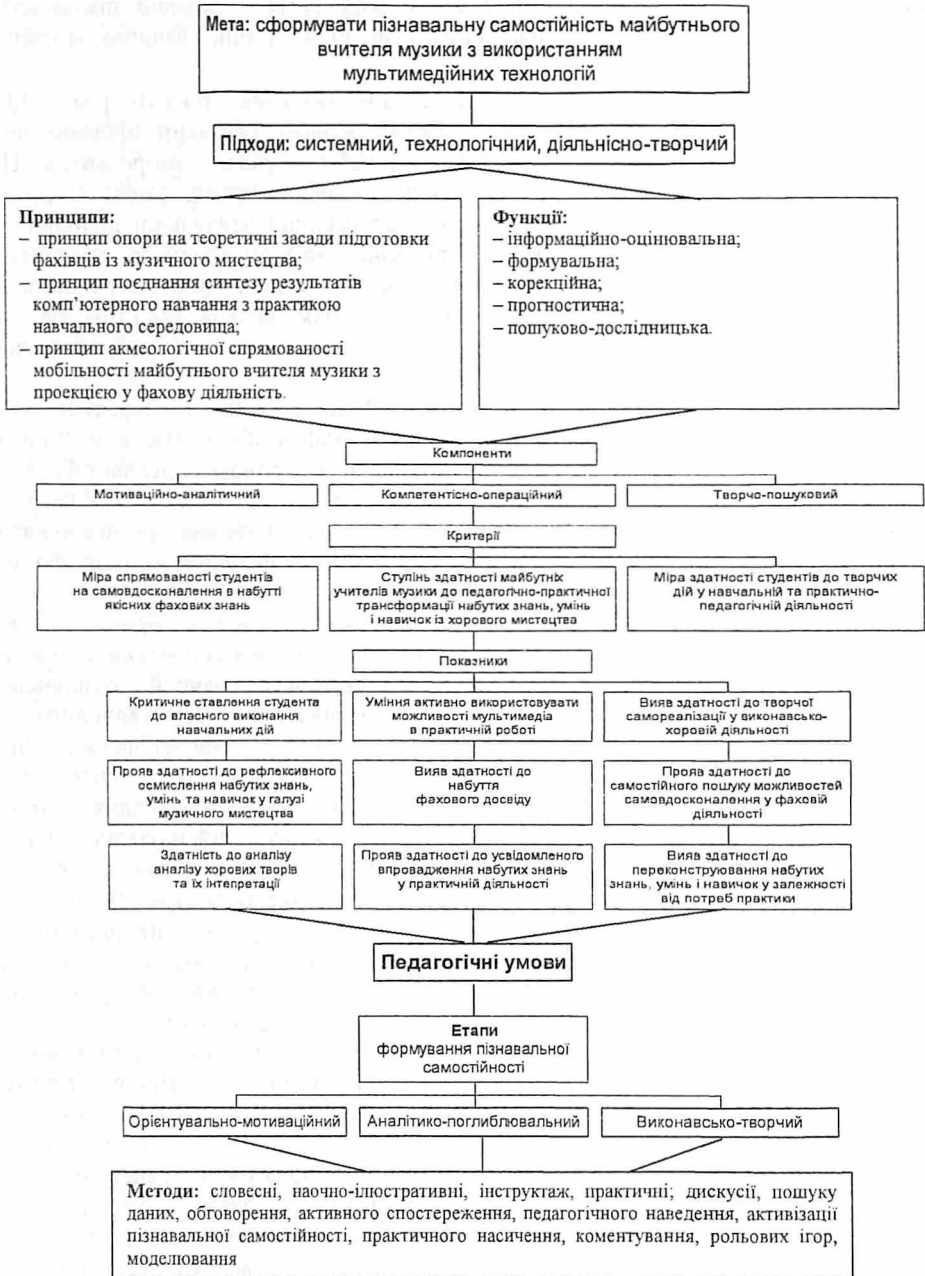

Рис. 1.1. Модель формування пізнавальної самостійності майбутнього вчителя музики з використанням мультимедійних технологій (ФПСМТ)

компонентом уміння студентів творчо використовувати можливості засобів мультимедіа, здатності до саморозвитку та креативного мислення в цьому процесі. Упродовж констатувального дослідження узагальнено отримані результати, що уможливило виявлення трьох рівнів (низького, достатнього та високого) оцінювання навчальних досягнень студентів згідно з означеними критеріями та їхніми показниками, а також надання їм якісної й кількісної характеристик.

Низький рівень навчальних досягнень студентів характеризується недостатньою мотивацією до пізнавально-самостійної роботи, наявністю поверхового інтересу до музично-педагогічної діяльності через навчальну діяльність, яка пов'язана із зовнішнім спонуканням студентів до здійснення навчальних дій. Студенти слабо орієнтуються в питаннях теорії та методики роботи з хоровим колективом, у теорії застосування останніх досягнень сучасної техніки в процесі творчої роботи. Поверхові музично-теоретичні знання та диригентські уміння не дозволяють здійснити пошук даних, створити творчий продукт і художньо висловити його. Такі студенти потребують пильної уваги викладача, зовнішнього впливу на організацію пізнавально-самостійної діяльності. Таких респондентів виявлено 67,115 %.

Достатній рівень навчальних досягнень студентів передбачає наявність прагнення самостійно оволодівати знаннями в галузі теорії та методики роботи з хоровим колективом, методики застосування мультимедійних засобів у навчальній діяльності. Проте спостерігається недостатній вияв особистісного інтересу до диригентсько-творчого виконавства та педагогічної діяльності, наявні лише окремі випадки проявлення ініціативи у творчому зростанні. Диригентські вміння на середньому рівні, студенти не завжди чітко відтворюють художній образ. Такі студенти потребують епізодичного стимулювання з боку викладача, а також часткової допомоги під час самостійного створення творчого продукту (29,155 % від загальної кількості студентів).

Високий рівень навчальних досягнень студентів передбачав творче ставлення до навчання, глибокі знання про диригентське мистецтво, різнобічні знання про останні досягнення сучасної комп'ютерної техніки, володіння знаннями щодо практичної роботи в Інтернеті. Студенти характеризуються наявністю вмотивованості, що проявляється високим ступенем їхнього інтересу до педагогічної творчої діяльності. Вияв ініціативи в роботі є систематичним. Майбутній вчитель музики здійснює виконання хорового твору, спираючись на висловлення музичного образу через творчий досвід роботи з даними за допомогою комп'ютера. Навчальна робота та прийоми застосування засобів мультимедіа сформовані на середньому та високому рівнях. Високий рівень навчальних досягнень студентів виявлено в 3,752 % респондентів.

Формувальний експеримент охопив студентів 2–4 курсів музично-педагогічного факультету НПУ ім. М. П. Драгоманова, КПІ ДВНЗ «КНУ», ЛНУ ім. Т. Шевченка, МНУ ім. В. О. Сухомлинського. Експериментальна робота проходила в умовах навчальних дисциплін «Хоровий клас та практикум роботи з хором», «Хорове диригування», вивчення яких доповнювалося розробленими навчальними вправами з використанням можливостей засобів мультимедіа, що

спрямовувалися на формування пізнавальної самостійності, закріплення фахових знань, умінь і навичок, активізацію процесу роботи з даними, що сприяло підвищенню результативності пізнавально-самостійної діяльності майбутніх учителів музики.

Формування пізнавальної самостійності майбутнього вчителя музики відбувалося за умов здійснення *етапів* педагогічної роботи: *орієнтувально-мотиваційного, аналітико-поглиблювального, виконавсько-творчого*. Відповідно до поетапної методики, розробленої згідно з моделлю організації навчання, *перший етап* дослідної роботи, *орієнтувально-мотиваційний*, спрямовувався на формування вміння виконувати звучання відповідно до диригентського жесту, визначення ціннісно-сміслових орієнтирів взаємозв'язку диригентського жесту й звучання хору. Дослідна робота цього етапу спрямовується на узагальнення та систематизацію вокально-хорових навичок, формування установки на свідоме осмислення інтерпретації хорових творів, усвідомлення майбутніми учителями музики важливості формування диригентсько-технічних навичок, які сприяють висловленню власної інтерпретації хорового твору й ефективному впливу на хоровий колектив у процесі репетиційної роботи та концертного виконання, забезпечують успішність майбутньої педагогічної діяльності. Провідними методами цього етапу постали методи пошуку реального відтворення хорового звучання за висловленим диригентським жестом, моделювання конкретних ситуацій репетиційної роботи з хором тощо.

Другий етап формувального експерименту, *аналітико-поглиблювальний*, спрямовувався на розвиток аналітичних умінь студентів у процесі сприйняття й роботи з даними засобами мультимедіа, емоційного насичення, свідомого осмислення її змістовності, поповнення власного творчого досвіду й вироблення умінь саморегуляції в процесі застосування засобів мультимедіа в навчальній діяльності в контексті взаємодії мистецтв. Завданнями педагогічної роботи на цьому етапі визначено створення відеовправ для практичної роботи засобами мультимедіа задля розширення діапазону творчої роботи над хоровим твором, розвиток інтелектуальних умінь у процесі зорово-звукового сприйняття творів хорової музики, формування вмінь декодування хорової партитури творами різних видів мистецтв, що забезпечувалося впровадженням дієвих механізмів фотомистецтва, кіномистецтва, зображального та мультимедійного мистецтв, широким використанням методів візуалізації, демонстрації, пояснення, методом сугестивного впливу засобами мультимедіа, проблемним методом.

Виконавсько-творчий етап формувального експерименту спрямовано на актуалізацію в студентів можливостей інтерактивної роботи з комп'ютером у процесі пізнавально-самостійної діяльності. Завданнями педагогічної роботи на цьому етапі були: розкриття можливостей графічного символу й кольору в процесі пізнавально-самостійної роботи над хоровим твором; створення інтерактивного середовища із застосуванням можливостей мультимедіа для творчого збагачення особистості майбутнього вчителя музики, що вирішувалось розробкою комплексу інтерактивних завдань. Протягом усіх етапів передбачалося введення розроблених методів педагогічної практики: інтерактивної роботи

студентів засобами мультимедіа в процесі самостійного навчання, методу візрця, що проектується в моделювання фахової діяльності майбутнього вчителя музики, методу створення творчого продукту тощо.

Дослідно-експериментальною роботою охоплено 77 студентів, серед яких 24 студенти контрольної групи та 53 – експериментальної. Експериментальна група працювала за методикою автора (26 студентів НПУ ім. М. П. Драгоманова, 27 студентів КП ДВНЗ «КПУ»). Контрольна група (МНУ ім. В. О. Сухомлинського) працювала за традиційною методикою під керівництвом викладачів.

Узагальнення статистичних даних кожного з етапів формування пізнавальної самостійності майбутніх учителів музики з використанням мультимедійних технологій уможливило виявлення кінцевих результатів експерименту. Шляхом застосування методів статистичного аналізу зіставлено результати експериментальної (ЕГ) та контрольної (КГ) груп. Така перевірка передбачала проведення зрізів за методами та критеріями оцінювання рівня сформованості пізнавальної самостійності майбутніх учителів музики засобами мультимедіа.

Визначальною стала перевірка достовірності отриманих висновків про ефективність розробленої методики, яка здійснювалась висуванням нульової та альтернативної гіпотез за допомогою критерію Пірсона (χ^2). Ця перевірка показала, що експериментальна та контрольна вибірки після проведення формувального експерименту мають статистично значущі відмінності. Отримані факти дозволяють відхилити нульову гіпотезу й прийняти альтернативну, згідно з якою вищий рівень сформованості пізнавальної самостійності майбутніх учителів музики в експериментальній групі є результатом ефективного впровадження розробленої методики навчання. Про це свідчить істотне збільшення (на 3,772 %) кількості студентів в експериментальній групі з високим рівнем, що суттєво переважає показники в контрольній групі (8,33 % та 4,166 % відповідно).

Таблиця 1

Динаміка сформованості пізнавальної самостійності студентів КГ та ЕГ

Рівні	Констатувальний зріз		Контрольний зріз				Підсумковий зріз			
	Студ. (77)		КГ (24)		ЕГ (53)		КГ (24)		ЕГ (53)	
	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%
Низький	52	67,115	13	54,16	25	47,150	3	12,498	1	1,886
Середній	22	29,155	9	37,5	23	43,378	20	83,320	45	84,870
Високий	3	3,752	2	8,33	5	9,430	1	4,166	7	13,202

Доцільно зазначити, що завдяки застосуванню розробленої методики щодо диригентсько-хорового навчання в майбутніх учителів музики посилились активність, прагнення до здійснення пізнавально-самостійної діяльності з використанням мультимедійних технологій. Студенти почали цікавитися можливостями засобів мультимедіа для підвищення фахового рівня як майбутніх учителів загальноосвітньої школи. Спостерігалось поліпшення якості пізнавально-самостійної діяльності студентів, які набули досвід застосування

можливостей комп'ютера, підвищився рівень сформованості їхніх практичних навичок. До того ж слід наголосити на змінах у ставленні майбутніх учителів музики до комп'ютера як навчального засобу для здійснення саморозвитку як компетентної, творчої особистості.

Таким чином, можна зробити висновок, що ефективність формування пізнавальної самостійності майбутніх учителів музики з використанням мультимедійних технологій залежить від поетапної методики організації процесу здійснення студентами пізнавально-самостійної діяльності із застосуванням мультимедійних технологій та дотримання систематичної навчальної діяльності за певними педагогічними умовами.

ВИСНОВКИ

Результати проведеного дослідження є підставою для таких **висновків**:

1. Унаслідок вивчення й аналізу наукової літератури з проблеми дослідження конкретизовано сутність та зміст поняття «пізнавальна самостійність майбутнього вчителя музики» в контексті інноваційної педагогічної стратегії, мультимедійних технологій та інших синонімічних понять в процесі фахової підготовки майбутніх учителів музики у вищому педагогічному навчальному закладі. Установлено, що *пізнавальна самостійність учителя музики є послідовним, динамічним процесом, який вбирає організаційно-процесуальну та особистісну структуру, що є взаємопов'язаними та взаємозумовленими*. У результаті дослідження розкрито значення засобів мультимедіа в процесі фахової підготовки майбутніх учителів музики, а також окреслено підходи до певного ракурсу диригентсько-хорового навчання (систематичний, технологічний, діяльнісно-творчий).

2. Визначено принципи фахової підготовки студентів у ході вивчення диригентсько-хорових дисциплін, а саме: принцип опори на теоретичні засади підготовки фахівців із музичного мистецтва, що передбачає інтегрованість у викладанні циклу музичних дисциплін з урахуванням сучасних форм організації навчальної діяльності студентів; принцип поєднання результатів комп'ютерного навчання з практикою навчального середовища, що передбачає широке застосування засобів мультимедіа в набутті навчально-фахового досвіду студентів; принцип акмеологічної спрямованості мобільності майбутніх учителів музики в навчанні, що означає націлення студентів до набуття навчальних навичок для цілеспрямованого розвитку їхніх індивідуальних здібностей з проекцією у фахову діяльність. Виникає потреба у здійсненні функціонального аналізу фахової діяльності вчителя музики, що передбачає виокремлення інформаційно-оцінювальної, формувальної, корекційної, прогностичної, пошуково-дослідницької діяльності.

3. Формування пізнавальної самостійності майбутнього вчителя музики з використанням мультимедійних технологій передбачало розробку компонентної структури, що вбирає мотиваційно-аналітичний, компетентнісно-операційний,

творчо-пошуковий компоненти. Це уможливило визначення критеріїв та показників, за якими відбувалися вимірювання компонентів і розподіл студентів за певними рівнями.

Педагогічними умовами ефективного втілення розробленої методики формування пізнавальної самостійності майбутніх учителів музики з використанням мультимедійних технологій є: активізація пізнавального інтересу студентів до фахової навчальної діяльності завдяки педагогічному впливу, спрямованому на поглиблення фахових знань і вмінь студентів; здійснення особистістю саморозвитку при взаємозв'язку теорії та практики, що потребує організації пізнавально-самостійної діяльності студентів згідно з визначеним вектором індивідуального розвитку кожного студента при забезпеченні її систематичності; використання можливостей засобів мультимедіа та мультимедійного середовища під час роботи над музично-теоретичним аналізом музичних творів і вокально-диригентськими навичками з метою забезпечення високої результативності пізнавально-самостійної діяльності; упровадження практичних завдань із використанням засобів мультимедіа до пізнавально-самостійної діяльності майбутніх учителів музики, які сприяють закріпленню фахових теоретичних знань і набуттю практичних умінь виконання певної діяльності; забезпечення пріоритету практичної творчої діяльності не лише для усвідомленого відтворення студентом творчих умінь, а й націлення його на творче самовираження в навчанні.

4. Розробка поетапної методики формування пізнавальної самостійності майбутнього вчителя музики з використанням мультимедійних технологій відбувалася відповідно до компонентної структури в перебігу етапів педагогічної роботи: орієнтувально-мотиваційного, аналітико-поглиблювального, виконавсько-творчого. На кожному з етапів передбачалося застосування розроблених методів педагогічної роботи: інтерактивної роботи студентів засобами мультимедіа в процесі пізнавально-самостійної діяльності, методу взірця, методу пояснення, методу активного спостереження, методу сугестивного впливу засобами мультимедіа, що проектується у фахову діяльність майбутнього вчителя музики, методу створення творчого продукту.

5. Результати проведення формувального експерименту засвідчили дієвість та ефективність розробленої методики. На підґрунті порівняльного аналізу статистичних даних у контрольній і експериментальних групах зафіксовано динаміку зростання показників сформованості пізнавальної самостійності студентів експериментальної групи в процесі застосування мультимедійних засобів, а отже, доведено результативність експериментальної роботи відповідно до розробленої поетапної методики формування пізнавальної самостійності майбутніх учителів музики з використанням мультимедійних технологій.

6. До розробленого відеопосібника видано методичні рекомендації та розроблено спецкурс «Специфіка організації самостійної роботи майбутнього вчителя музики з використанням мультимедійних технологій» для викладачів ВНЗ, майбутніх учителів музики, вчителів-практиків. Основну увагу зосереджено на змісті, умовах, структурних компонентах, рівнях сформованості

в студентів самостійності під час пізнавально-самостійної діяльності засобами мультимедіа. Розкрито особливості методики формування в майбутніх учителів музики означеного феномену з використанням наочних відеоматеріалів.

Водночас отримані результати дисертаційного дослідження не претендують на вичерпне розкриття всіх аспектів розглянутої проблеми. У зв'язку з техногенним прогресом у подальшому є доцільним більш ґрунтовне дослідження можливостей застосування мультимедійних засобів у процесі пізнавально-самостійної діяльності майбутніх учителів музики під час диригентсько-хорового навчання у вищих навчальних педагогічних закладах освіти.

Основні положення дисертації відображено в таких публікаціях:

1. Бондаренко А. В. Специфіка організації самостійної роботи майбутнього вчителя музики з використанням мультимедійних технологій : методичні рекомендації для студентів факультетів мистецтв педагогічних університетів / Анжеліка Володимирівна Бондаренко. – Кривий Ріг : КПІ ДВНЗ «КНУ», 2011. – Вип. 164 с.

2. Бондаренко А. В. Формування навичок хорового диригування в професійній підготовці майбутнього вчителя музики у вищих навчальних закладах / А. В. Бондаренко // Педагогіка вищої та середньої школи : збірник наукових праць / гол. ред. проф. В. К. Буряк. – Кривий Ріг : КДПУ, 2009. – Вип. 25. – С. 70–79.

3. Бондаренко А. В. Теоретичні та методичні передумови застосування мультимедійних засобів навчання в професійній підготовці майбутнього вчителя музики / А. В. Бондаренко // Педагогіка вищої та середньої школи : зб. наук. праць. – Кривий Ріг : КДПУ, 2009. – Вип. 26 : Мистецька освіта в Україні (теорія, методи, технології) / редкол.: В. К. Буряк (гол. ред.) та ін. – С. 55–62.

4. Бондаренко А. В. Шляхи моделювання професійної діяльності майбутнього вчителя музики мультимедійними засобами навчання / А. В. Бондаренко // Педагогіка вищої та середньої школи : зб. наук. праць. – Кривий Ріг : КДПУ, 2010. – Вип. 30 : Мистецька освіта в Україні (теорія, методи, технології) / редкол.: В. К. Буряк (гол. ред.) та ін. – С. 216–222.

5. Бондаренко А. В. Інтерактивні технології в контексті професійної підготовки майбутніх учителів музики засобами мультимедіа / А. В. Бондаренко // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи : збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / [ред. кол.: Побірченко Н. С. (гол. ред.) та ін.]. – Умань : ПП Жовтий, 2011. – Вип. 36. – С. 83–87.

6. Бондаренко А. В. Діагностика проявів самостійності майбутнього вчителя музики засобами мультимедіа / А. В. Бондаренко // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – 2011. – № 17 (218). – Ч. II. – С. 18–23.

7. Бондаренко А. В. Критерії оцінювання фахової діяльності майбутнього вчителя музики / А. В. Бондаренко // Наукові записки : [збірник наукових статей] /

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України ; Національний пед. ун-т імені М. П. Драгоманова ; укл. Л. Л. Макаренко. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. – Випуск ХСІХ (99). – С. 3–7. – (Серія «Педагогічні та історичні науки»).

8. Бондаренко А. В. Етапи формування самостійності майбутніх учителів музики засобами мультимедіа / А. В. Бондаренко // Педагогіка та психологія : збірник наукових праць Чернівецького державного педагогічного університету. – Чернівці, 2012. – Вип. 619. – С. 16–24.

9. Бондаренко А. В. Деятельно-творческий подход к подготовке будущих учителей музыки / А. В. Бондаренко // Освоение и внедрение современных образовательных технологий в учебный процесс : материалы III Международной научно-практической конференции (28 ноября 2012 г.) : сборник научных трудов / научный ред. д. п. н., проф. С. П. Акутина. – М. : Издательство «Спутник +», 2013. – С. 8–11.

10. Бондаренко А. В. Використання можливостей сучасної інформаційної техніки як новий напрямок розвитку майбутнього вчителя музики у вищій школі / А. В. Бондаренко // Стратегія розвитку України у глобальному середовищі : Матеріали IV міжнародної науково-практичної конференції, 17–19 листопада 2010 р. – Сімферополь : ВіТроПринт, 2010. – С. 237–241.

11. Бондаренко А. В. Механізми застосування мультимедійних засобів навчання у професійній підготовці майбутнього вчителя музики / А. В. Бондаренко // Педагогічна майстерність як система професійних і мистецьких компетентностей : зб. матеріалів VII педагогічно-мистецьких читань пам'яті професора О. П. Рудницької / [за ред. О. М. Отич]. – Чернівці : Зелена Буковина, 2010. – С. 373–378.

12. Бондаренко А. В. Роль графічного символу в процесі підготовки майбутнього вчителя музики до професійної діяльності / А. В. Бондаренко // «Развитие научных исследований' 2010» : Матеріали шестой международной научно-практической конференции, г. Полтава, 22–24 ноября 2010 г. – Полтава : Изд-во «ІнтерГрафіка», 2010. – Т. 10. – С. 23–27.

АНОТАЦІЇ

Бондаренко А. В. Формування пізнавальної самостійності майбутніх учителів музики з використанням засобів мультимедійних технологій. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – «Теорія та методика музичного навчання». – Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, Київ, 2013.

У дисертації розглянуто проблему формування пізнавальної самостійності майбутніх учителів музики з використанням мультимедійних технологій, де означений феномен трактується як особиста інтенційна якість, що проявляється в здатності особистості до саморозвитку під час її пізнавально-самостійної

діяльності та передбачає спрямованість цієї діяльності до проблем фахової діяльності вчителя музики в загальноосвітній школі. Визначено критерії, показники й рівні сформованості пізнавальної самостійності майбутніх учителів музики. Розроблено методи та прийоми самостійної роботи студентів засобами мультимедіа, які сприяють формуванню в них пізнавальної самостійності. Формувальний експеримент проводився відповідно до розробленої методики формування пізнавальної самостійності майбутнього вчителя музики з використанням мультимедійних технологій і вбирав три етапи: перший етап (орієнтувально-мотиваційний) педагогічної роботи зорієнтований на формування в студентів фахових знань і вмій, свідомого відтворення музичного твору за допомогою диригентських жестів, збагачення та поглиблення знань студентів із диригентського мистецтва; другий етап (аналітико-поглиблювальний) спрямовувався на розвиток аналітичних умінь студентів та проводився в умовах практичної пізнавально-самостійної діяльності студентів з використанням засобів мультимедіа; третій етап (виконавсько-творчий) передбачав розвиток у студентів пізнавальної самостійності в процесі практичного застосування набутих фахових знань із використанням можливостей комп'ютера для творчого самовиявлення. Здійснено експериментальну апробацію розробленої методики, ефективність якої супроводжується статистичними даними.

Ключові слова: пізнавальна самостійність, учитель музики, пізнавально-самостійна робота, диригентсько-хорове мистецтво, мультимедіа, поетапна методика.

Бондаренко А. В. Формирование познавательной самостоятельности будущих учителей музыки с использованием мультимедийных технологий. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 – «Теория и методика музыкального обучения». – Национальный педагогический университет имени М. П. Драгоманова, Киев, 2013.

В диссертации рассмотрена проблема формирования познавательной самостоятельности будущих учителей музыки с использованием мультимедийных технологий. Исследуемый феномен трактуется как личностное интенционное качество студента, которое проявляется в его способности к саморазвитию во время познавательно-самостоятельной деятельности и предусматривает направленность этой деятельности к проблемам профессиональной деятельности учителя музыки в общеобразовательной школе. Выделены критерии, показатели, уровни познавательной самостоятельности будущих учителей музыки. Выявлены методы и приёмы познавательно-самостоятельной работы студентов средствами мультимедиа, которые способствуют формированию у них познавательной самостоятельности.

Разработана и экспериментально проверена методика формирования познавательной самостоятельности у будущих учителей музыки с использованием мультимедийных технологий, которая включала в себя констатирующий, формирующий и контрольный этап эксперимента. Критерии и показатели

познавательной самостоятельности будущего учителя музыки разрабатывались на основе анализа и обобщения теоретических положений формирования познавательной самостоятельности, представленных в первом и втором разделах диссертации, а также с учётом дирижёрско-хоровой и музыкально-педагогической деятельности, специфики изучения дирижёрского искусства. Обозначенная категориальная структура сформированности познавательной самостоятельности будущего учителя музыки была взята за основу педагогической диагностики данного феномена.

Констатирующий эксперимент был разделён на три этапа. На первом этапе с целью выявления показателей имеющихся профессиональных знаний и умений широко использовались методы профессиональных бесед, дискуссий, анкетирования, тестирования, наглядности, просмотра видеоматериала, информационного поиска. Второй этап проводился в условиях диагностики по компетентно-операционному компоненту. Его целью было определение особенностей проявления показателей критерия степени проявления способности будущих учителей музыки к педагогически-практической трансформации обретенных знаний, умений и навыков по хоровому искусству, которые определяли компетентно-операционный компонент познавательной самостоятельности будущего учителя музыки. Для подтверждения результатов уровня сформированности познавательной самостоятельности будущего учителя музыки был проведён третий этап констатирующего эксперимента, направленный на выявление творчески-поискового компонента познавательной самостоятельности и проверку показателей критерия меры способности студентов к творческим действиям в учебной и практической педагогической деятельности.

Формирующий эксперимент также проводился в три этапа: ориентационно-мотивационный, аналитико-углублённый, исполнительско-творческий. Здесь была зафиксирована динамика роста показателей сформированности познавательной самостоятельности у студентов экспериментальных групп, что свидетельствует о действенности и эффективности проведенной педагогической работы соответственно разработанной методике формирования познавательной самостоятельности будущего учителя музыки с использованием мультимедийных технологий. Контрольный этап эксперимента включал проведение сравнительного анализа статистических данных двух предыдущих этапов. В результате проведённой работы в экспериментальных группах увеличился уровень сформированности самостоятельности: высокий – на 5,341 %, низкий – уменьшился на 65,941 %. В контрольной группе показатели существенно не изменились. Выше перечисленное доказывает, что задание исследования выполнено, поставленная цель достигнута. Представленные результаты исследования могут стать основой для дальнейшей разработки эффективных методов и приёмов формирования познавательной самостоятельности будущих учителей музыки с использованием мультимедийных технологий.

Ключевые слова: познавательная самостоятельность, учитель музыки, познавательно-самостоятельная работа, дирижёрско-хоровое искусство, мультимедиа, поэтапная методика.

Bondarenko A. V. Formation of cognitive autonomy of future music teachers with the use of multimedia technology. – Manuscript.

Dissertation for the Degree of Candidate of Pedagogical sciences, specialty 13.00.02 – «Theory and Methods of musical training». – National Pedagogical University of Dragomanov, Kyiv, 2013.

The research considers the problem of formation of cognitive autonomy of future music teachers by means of multimedia technologies, where the designated phenomenon is interpreted as intentional personal quality that manifests itself in the ability of the individual to self-development during cognitive-independent activity and provides orientation of this activity to the problems of professional music teacher in school. The criteria, indicators and levels of development of cognitive independence of future teachers are defined. Methods and techniques of independent work that contribute to forming the cognitive independence are worked out by means of media. Forming experiment was conducted according to the model of a cognitive independence of future music teachers by means of multimedia technologies, and embraces three stages: the first stage (orientationally-motivational) of educational work is aimed at fostering students' professional knowledge and skills, the conscious detection of a musical work with a help of conducting gestures, enrichment and extending students' knowledge of the art of conducting the second stage (analytical-deepening) is designed to develop analytical skills of students and took place in a practical cognitive-independent activity of students by means of media, the third stage (performing and creative) contemplates development of students' cognitive independence in the practical application of acquired expertise with the use of the computer potentialities for the creative self-expression. The approbation of the developed technique is realized and its effectiveness is accompanied with statistical data.

Keywords: cognitive autonomy, teacher of music, informative and independent work, conducting and choral art, multimedia, phased methodology.

НБ НПУ

100129393

Анжеліка Володимирівна Бондаренко

**Формування пізнавальної самостійності майбутніх учителів музики
з використанням мультимедійних технологій**

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика музичного навчання

Підписано до друку 08.01.2013.

Формат 60×84/16. Ум.-друк. арк. – 1,40. Авт. арк. – 1,50.

Тираж 100 пр.

Друкарня СПД Щербенок С. Г.

Свідоцтво ДП 126-р від 12.10.2004.

вул. Рокоссовського, 5/3, м. Кривий Ріг, 50027.

(0564) 92-20-77.

